

Людмила Євгеніївна Сичевська,
магістр психології,
учений секретар Київської Академії
Козацтва,
м. Київ, Україна

Леонід Геннадійович Олійник,
магістр психології,
співзасновник Київської Академії Козацтва,
керівник проекту «Козацька Світлиця»,
м. Київ, Україна

УДК 159.9.018

КОЗАК ОЧИМА НАШОГО СУЧАСНИКА

В контексте выполнения основных задач Киевской Академии Козачества подан опыт популяризации казацкого наследия среди современников. Освещены причины, которые побудили расширить объем информации, предлагаемой слушателям центра «Казацкая Светлица», об истории, жизни и быте козачества.

Ключевые слова: просветительская деятельность, «Казацкая Светлица», научно-популярное знание, казак, генетическая память.

The authors, according to main goals of Kiev Academy of Cossacks, whose Co-founders and leaders they are, share their experience of popularization of Cossack heritage among our contemporaries. The authors clarify the reasons which prompted to expand the scope of information that was proposed for listeners of the educational center "Kozatska Svitylytsya", about the history, life and the way of life of the Cossacks.

Key words: outreach activities, "Kozatska Svitylytsya", popular science knowledge, Cossack, genetic memory.

«Через історію козацтва власне змінювалася ціла епоха в минулому Україні та її народу» [1]. Вагомим був внесок козацтва у духовний розвиток українського народу. «Підтримка братського руху, шкільної освіти, православних церков і монастирів – лише незначний перелік тих культурно-освітніх акцій, які здійснювало воно на українських землях протягом багатьох десятиліть свого існування» [1].

Осередком розповсюдження інформації про козацтво є «Козацька Світлиця» Київської Академії козацтва (далі – КиАК) [2].

«Козацька Світлиця» взяла за мету:

- зусиллями зацікавлених науковців дослідити та вивчити історичні матеріали щодо козацтва з метою підготовки науково-популярного циклу тематичних зустрічей з історії козацтва;
- за допомогою небайдужих ентузіастів козацтва – професійних істориків – розробити теоретичні

та методологічні основи просвітницької діяльності у сфері популяризації історії козацтва;

- сформувати концепцію історичної спадщини козацького способу життя з метою втілення кращих його здобутків у життя та побут сучасного українського суспільства через науково-популярну просвітницьку діяльність;

- розповсюджувати кращі здобутки козацького способу життя на науково-просвітницькому рівні.

Для виконання поставленої мети «Козацька Світлиця» визначила такі завдання:

- залучення широкого загалу сучасного українського суспільства до вивчення та розуміння такого унікального історично значущого феномену, як козацтво;
- внесення кращих здобутків історичної спадщини козацтва у життя та побут сучасного українського суспільства;

• привнесення у життя та побут сучасного українця більш цінних та цікавих козацьких звичаїв і традицій;

• просвітництво, забезпечення кожної української родини інформацією про колишні перемоги та сучасні досягнення козацтва [2].

«Про козаків і козацтво написано багато праць – художніх і наукових, великого і малого формату, про них згадували у середньовічних хроніках і літописах, вони оспівані у народних піснях і думках» [1]. Заходи у «Козацькій Світлиці» виявили, що питання козацтва викликає значний інтерес та зацікавленість населення, але зустрічі, що передбачають обговорення питання популяризації козацької спадщини, є менш затребуваними та користуються меншим попитом, ніж прості популяризаційні зустрічі. Аудиторія потребує попередньої підготовки, тому автори статті змушені були організувати та провести *опитування* щодо обізнаності з козацькою тематикою.

Ми прагнули з'ясувати, якими уявляє сучасник козака, козацьку добу, життєвий устрій козаків? Як козака та все, що його оточувало, уявляє кожен із нас? Що ми про це знаємо? На нашу думку, важко побудувати українську державність без знання її першоджерел [3]. Ми вважаємо, що кожному мешканцю України, потенційному козацькому нащадку, необхідно мати більш детальне уявлення про історію феномену козацтва [3].

За часів національного піднесення, наприкінці 80-х рр. ХХ ст., в Україні посилювався інтерес до історії та спадщини українського козацтва. Почав формуватися громадський рух, спрямований на відродження українського козацтва, що триває й сьогодні. На жаль, доросле населення практично не приділяє уваги *просвітницькій діяльності* за козацькою тематикою – достатнім рівнем це покоління вважає вивчення історії у середній освіті. За винятком вузького кола фахівців, які поглиблено вивчали та вивчають історію козацтва, пересічний громадянин України практично нічого не знає про це. Знання обмежуються згадуванням Запорізької Січі. А ще ж були і окрема козацька держава – Гетьманщина – зі столицею в Чигирині, Задунайська Січ, Чортотлицька Січ [4]... А що знають люди про курені, козацький одяг, гопак, думи та козацькі пісні? І вже зовсім мало хто має поняття про освіту в козацькі часи, школи та церкви у Запорізькій Січі... [4]. Тому просвітницька діяльність є одним із пріоритетних напрямів діяльності Київської Академії Козацтва. Ми ставимо собі за мету, що сучасному активному громадянину нашого суспільства необхідно не просто здобути нові знання, а й опанувати творчий підхід і потребу в постійній самоосвіті [3].

Для вивчення сучасного загального розуміння вищезгаданих понять нашими співвітчизниками ми здійснили серед шанувальників «Клубу Козацького дозвілля» КиАК анкетне опитування «Козак очима нашого сучасника» [7], їхніх родичів, друзів, знайомих та широкого загалу наших співвітчизників. Ми намагалися з'ясувати як сучасник уявляє козака,

епохи козацтва, життєвий устрій козаків, місце феномену козацтва у сучасному житті, інтерес до вивчення козацької спадщини.

Анкета-опитувальник

«Козак очима нашого сучасника»

1. Чи чули ви слово «козак»?
А) так
Б) ні
2. З чим у вас асоціюється слово «козак»?
А) міфічний герой
Б) легендарний герой (історична постать)
В) казковий герой
3. Які почуття у вас викликає слово «козак»?
А) скоріше позитивні
Б) скоріше негативні
В) байдуже
4. Якої віри були козаки? (Довільна відповідь).
5. Чи знаєте ви умови вступу до козацького братства?
А) так
Б) ні
6. Чи маєте ви уявлення про бойові мистецтва характерників?
А) так
Б) ні
7. Чи знаєте ви щось про Козацьку добу?
А) так
Б) ні
В) частково
8. Чи можете ви назвати причини виникнення козацтва?
А) так
Б) ні
9. Ви можете назвати відмінності між реєстровими, міськими та запорізькими козаками?
А) так
Б) ні
10. Чи знаєте ви назву козацької держави?
А) так
Б) ні
11. Чи можете ви показати місцезнаходження Гетьманщини на карті сучасної України?
А) так
Б) ні
12. Назвіть дати виникнення та занепаду Гетьманщини.
13. Розташуйте у хронологічному порядку прізвища п'яти гетьманів українського козацтва, яких ви знаєте.
А) знаю (ваша відповідь)
Б) не знаю
14. Ви щось знаєте про побут козаків на Січі: що їли, пили, де жили?
А) знаю (ваша відповідь)
Б) не знаю
15. Що вміли козаки, окрім військової справи?
А) знаю (ваша відповідь)
Б) не знаю
16. Чи жили козаки з жінками на Січі?
А) так

- Б) ні
17. Де жили сім'ї козаків?
А) знаю (ваша відповідь)
Б) не знаю
18. Назвіть види козацької зброї.
А) знаю (ваша відповідь)
Б) не знаю
19. Чи знаєте ви, як називались козацькі човни?
А) знаю (ваша відповідь)
Б) не знаю
20. Чи намагалися ви шукати у своєму родоводі козацьке коріння?
А) так
Б) ні
21. Чи знаєте ви щось про історію козацтва у ХХ ст. після 1917 р.?
А) так
Б) ні
22. Ви знаєте щось конкретне про сучасне українське козацтво? Якщо так, то що саме?
А) знаю (ваша відповідь)
Б) не знаю
23. Чи відвідували ви хоча б раз у житті музеї козацької історії?
А) так
Б) ні
24. Ваше бачення ролі козацтва у сьогоденні:
А) це бойові формування
Б) це етнокультурна спільнота
В) інше (вказіть)
25. Як ви вважаєте, чи потрібно сучасному українцю знати історію Козаччини, як складову загальної історії України?
А) так
Б) ні
26. Чи цікавить вас історичний феномен козацтва в цілому?

- А) так
Б) ні
27. Чи хотіли б ви відвідувати тематичні зустрічі, присвячені козацькій тематиці?
А) так
Б) ні
28. Чи цікавлять вас українські козацькі етнокультурні свята для відвідування в «Козацькій Світлиці»?
А) так
Б) ні
29. Чи готові ви присвячувати свій вільний час для відвідин різних заходів в українському козацькому етнокультурному просторі?
А) так
Б) ні
30. Чи хотіли б ви брати активну участь у підготовці та організації різноманітних заходів «Козацької Світлиці»?
А) так
Б) ні

Опитування здійснювалося серед респондентів різних вікових груп (рис. 1), які мають вищу освіту і є підприємцями, власниками бізнесу, керівниками вищої ланки менеджменту (топ-менеджмент), керівниками середньої ланки, науковцями, вчителями, інженерно-технічними працівниками, медиками, військово- та держслужбовцями.

Отримані результати анкети-опитувальника дають змогу говорити про середній рівень загального уявлення щодо досліджуваної проблеми – відповіді на запитання № 4, 6, 8, 9, 14, 17, 18 (рис. 2).

Аналізуючи відповіді на запитання № 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 19, 20, 21 та 22, можна стверджувати, що знання мають достатньо поверховий характер. Однак відповіді на запитання № 1, 2, 3, 7, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 і 30 (рис. 2, 3, 4, 5) підтверджують правильність

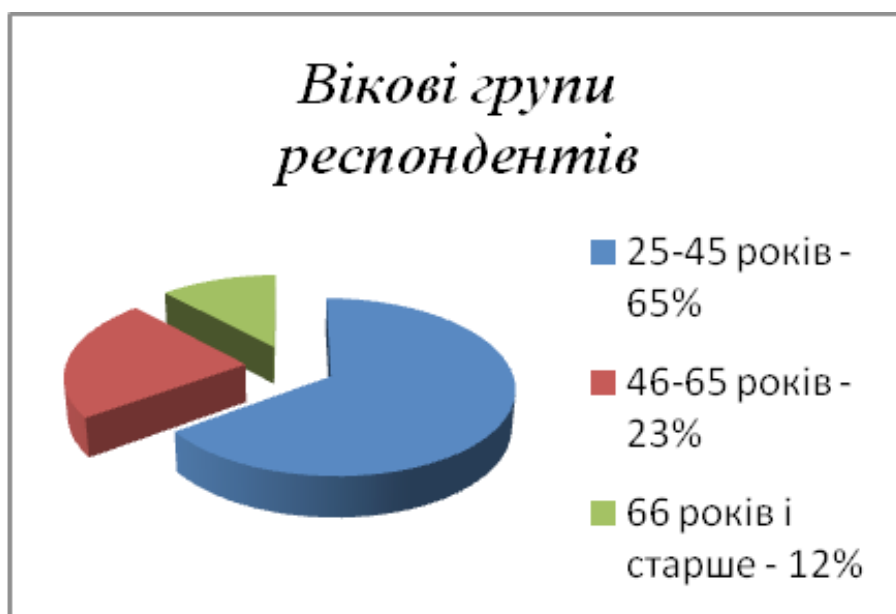

Рис. 1. Діаграма

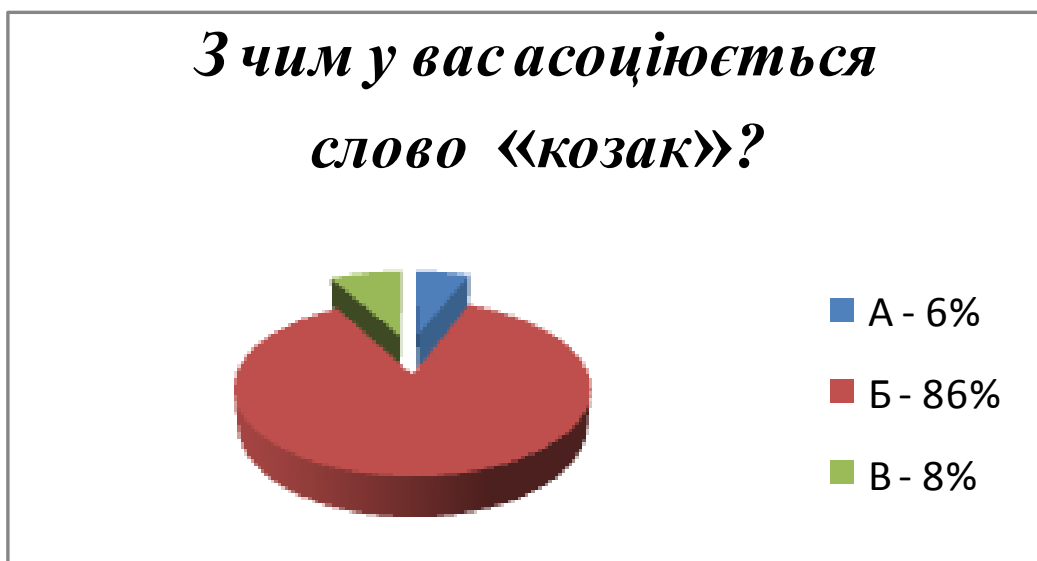

Рис. 2. Діаграма

обраного напрямку в розповсюдженні козацької спадщини і високий рівень зацікавленості як в отриманні науково-популярних знань щодо козацької тематики, так і в проведенні вільного часу в козацькому етнокультурному просторі з просвітницькою метою [2] і для розширення міжособистісного спілкування [6]. Відповіді на запитання № 2, 3, 24, 25 та 26 (рис. 3, 4) переконливо засвідчують тяжіння респондентів до того, що їм близько генетично (через генетичну пам'ять) до козацької спадщини, культурно-духовних надбань, козацьких традицій, козацького духу та інформації про козацтво в цілому.

Таким чином, козацтво – це соціально-культурне явище, що має поглиблені корені в історії українського народу, надзвичайно цікавий історичний спадок у різних сферах людського життя, здоров'я,

культури та побуту [5]. Воно не повинно бути втрачено нащадками. У родовому дереві майже кожного слов'янина є предки-козаки. Інтерес багатьох жителів сучасної України до козацтва досить значний. Багата історична спадщина козацтва, впровадження її в душі та серця співвітчизників може допомогти консолідувати громадянське суспільство в Україні, а також здійснити вагомий внесок у духовний розвиток сучасників.

Автори висловлюють щирю вдячність А. Волошиній, керівнику та співзасновнику КиАК, доктору філософії, магістру психології, за мудре керівництво, допомогу та натхнення щодо проведення нашого дослідження й усім членам та друзям КиАК, які люб'язно погодились взяти участь в анкетуванні для нашого дослідження.

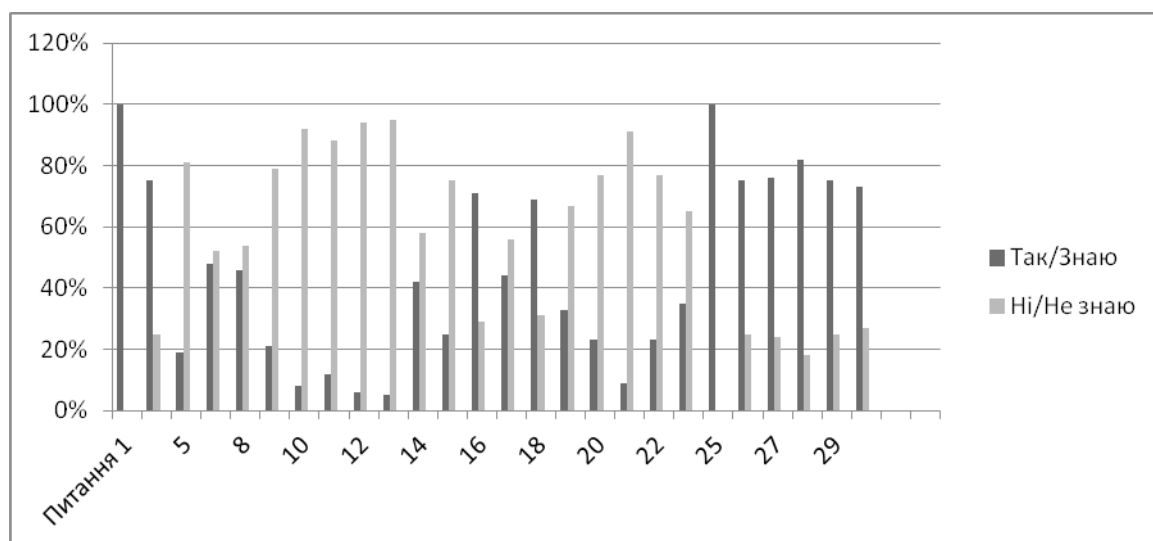

Рис. 3. Відповіді на запитання

Рис. 4. Діаграма

Рис. 5. Діаграма

Використані літературні джерела

1. Історія українського козацтва [текст] / за ред. В. А. Смолій та ін. кол. авт.: Л. В. Войтович, В. А. Брехуненко, О. Б. Головка, В. М. Горобець, А. О. Гурбик та ін. – Київ : Києво-Могилянська академія. – 2011. – Т. 1. – С. 45–99.

2. Волошина А. Л. Козацька Світлиця як осередок науково-популярного знання про козацтво [текст] / А. Л. Волошина, Л. Є. Сичевська, Л. Г. Олійник // Освіта та розвиток обдарованої особистості : щомісяч. наук.-метод. журн. – 2016. – № 10 (53) жовтень. – С. 18–22.

3. Волошина А. Л. Козацький просвітницький центр як сучасна модель соціальної допомоги [текст] / А. Л. Волошина, Н. Л. Романчук // Освіта та розвиток обдарованої особистості : щомісяч. наук.-метод. журн. – 2016. – № 9 (52) вересень. – С. 15–17.

4. Апанович О. М. Козацька енциклопедія для юнацтва [текст] / О. М. Апанович. – Київ : Веселка, 2009. – С. 25–68.

5. Мицик Ю. А. Як козаки воювали [текст] / Ю. А. Мицик, С. М. Плохій. – Дніпропетровськ : Промінь, 1990. – С. 23–34.

6. Волошина А. Л. Козацька Світлиця як осередок міжособистісного спілкування в українському етнокультурному просторі [текст] / А. Л. Волошина, Л. Є. Сичевська, Л. Г. Олійник // Освіта та розвиток обдарованої особистості : щомісяч. наук.-метод. журн. – 2017. – № 1 (56) січень. – С. 25.

7. Волошина А. Л. Клуб Козацького дозвілля – просвітницький етнокультурний проект Київської Академії Козацтва [текст] / А. Л. Волошина, Л. Є. Сичевська, Л. Г. Олійник // Освіта та розвиток обдарованої особистості : щомісяч. наук.-метод. журн. – 2016. – № 11 (54) листопад. – С. 26–29.